

ՄԱՍՄՈՆ ԴԱՎՈՅԱՆ

տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՊՏՀ Գյումրիի մասնաճյուղի տնօրեն

**ՏԱՐՔԵՐ ԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՐԱԾ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ**

Աշխարհի տարբեր երկրներում օբյեկտիվորեն իրականացվում են վերափոխումներ, որոնք նպատակ են հետապնդում բարելավել կյանքի որակը, բարձրացնել երկրի վարկանիշը, ինչպես նաև ապահովել երկրի զարգացման կայունությունը: Մեր հետազոտության նպատակով մենք հաշվի ենք առել առավել կարևոր հետևյալ համաթվերը, քանի որ դրանց համախումբը ներկայացնում է յուրաքանչյուր երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման հիմնական առանձնահատկությունները: Այս տեսանկյունից, վերջին տասնամյակների ընթացքում տարբեր միջազգային կազմակերպությունների և ոչ պետական կորպորացիաների կողմից տարբեր համաթվեր են մշակվել, որոնք գնահատում են տարբեր ինստիտուտները: Մեր կողմից առաջարկվող նոր մեթոդաբանության միջոցով մենք փորձ ենք արել ձևավորել առավել ընդհանրական համաթիվ, որը հնարավորություն է տալիս գնահատել տարբեր երկրներում իրականացրած բազմաբնույթ վերափոխումների համեմատական արդյունավետությունը: Մենք ընտրել ենք երեք խումբ երկրներ՝ 15 զարգացած, 10 թույլ զարգացող և 24 անցումային տնտեսություն ունեցող երկրներ: Ուսումնասիրել ենք 15 զարգացած տնտեսություն ունեցող հետևյալ երկրները՝ Ավստրիա, Բելգիա, Դանիա, Ֆինլանդիա, Ֆրանսիա, Գերմանիա, Ճապոնիա, Նիդերլանդներ, Նորվեգիա, Պորտուգալիա, Սինգապուր, Շվեդիա, Շվեյցարիա, Միացյալ Թագավորություն և ԱՄՆ: Մեր կողմից գնահատվել է համեմատական արդյունավետությունը 24 անցումային տնտեսություն ունեցող երկրներում, ինչպիսիք են Ալբանիան, Հայաստանը, Ադրբեջանը, Բուլղարիան, Կամբոջան, Չինաստանը, Խորվաթիան, Չեխիան, Էստոնիան, Վրաստանը, Հունգարիան, Ղազախստանը, Դոմինիկան, Լատվիան, Լիտվան, Մակեդոնիան, Մոլդովան, Լեհաստանը, Ռումինիան, Ռուսաստանը, Սլովակիան, Սլովենիան, Ուկրաինան, Վիետնամը: Մեր կողմից ընտրվել են նաև թույլ զարգացած տնտեսություն ունեցող հետևյալ երկրները՝ Բանգլադեշ, Բենին, Կոտ դե Վուար, Գամբիա, Լեսոտո, Մալի, Նեպալ, Սենեգալ, Ուգանդա և Ջամբիա:

Վերափոխումների ընդհանրական համաթիվը հաշվարկվում է վերջին չորս տարիների կտրվածքով հետևյալ յոթ համաթվերի հիման վրա.

1. Համաշխարհային մրցունակության համաթիվ (The Global Competitiveness Index)

Համաշխարհային տնտեսական ֆորումի հրապարակած համաշխարհային մրցունակության համաթիվը (ՀՄՀ), որը համակողմանիորեն գնահատում է երկրների մրցունակությունը, բաղկացած է 3 ենթահամաթվերից՝ հիմնական պայմաններ, արդյունավետության խթաններ, նորարարության և կատարելագործ-

վածության գործոններ, որոնք հաշվարկվում են 119 ենթաբաղադրիչներ ունեցող 12 բաղադրիչների գնահատականների հիման վրա¹: Աղյուսակ 1-ում ներկայացված է համաշխարհային մրցունակության համաթիվը 24 անցումային տնտեսություն ունեցող երկրների համար:

Աղյուսակ 1

Համաշխարհային մրցունակության համաթվի փոփոխման միտումները անցումային տնտեսություն ունեցող 24 երկրներում 2009-2013 թթ.

	ՀՄՀ 2013–2014	ՀՄՀ 2012–2013	ՀՄՀ 2011–2012	ՀՄՀ 2010–2011
Ալբանիա	95	89	78	88
Հայաստան	79	82	92	98
Ադրբեջան	39	46	55	57
Բուլղարիա	57	62	74	71
Կամբոջա	88	85	97	109
Չինաստան	29	29	26	27
Խորվաթիա	75	81	76	77
Չեխիա	46	39	38	36
Էստոնիա	32	34	33	33
Վրաստան	72	77	88	93
Հունգարիա	63	60	48	52
Ղազախստան	50	51	72	72
Ղրղզստան	121	127	126	121
Լատվիա	52	55	64	70
Լիտվա	48	45	44	47
Մակեդոնիա	73	80	79	79
Մոլդովա	89	87	93	94
Լեհաստան	42	41	41	39
Ռումինիա	76	78	77	67
Ռուսաստան	64	67	66	63
Սլովակիա	78	71	69	60
Սլովենիա	62	56	57	45
Ուկրաինա	84	73	82	89
Վիետնամ	70	75	65	59

Աղբյուրը՝ աղյուսակը կառուցվել է հեղինակի կողմից Համաշխարհային տնտեսական ֆորումի կողմից վերջին չորս տարիներին հրապարակված համաշխարհային մրցունակության զեկույցների հիման վրա:

2. «Գործարար ակտիվության» համաթիվ (Doing Business)

Համաշխարհային բանկի և Միջազգային ֆինանսական կորպորացիայի կողմից մշակված «Գործարար ակտիվության» համաթիվը գնահատում է գործարար ակտիվությունը 189 երկրներում՝ 36 ենթաբաղադրիչներ ունեցող 10 չափորո-

¹ Համաշխարհային մրցունակության զեկույց, Համաշխարհային տնտեսական ֆորում, <http://weforum.org>

շիջների հիման վրա: Համաթիվը հաշվարկվում է հետևյալ 10 չափորոշիչների հիման վրա՝ ձեռնարկությունների հիմնադրում, շինարարական աշխատանքների համար թույլտվության ստացում, էլեկտրամատակարարման համակարգին միացումը. սեփականության գրանցում, վարկերի ստացում, ներդրողների պաշտպանություն, վարկերի վճարում, միջազգային առևտուր, պայմանագրերի իրականացման ապահովում և ձեռնարկության լուծարում¹: Աղյուսակ 2-ում ներկայացված է 24 անցումային տնտեսություն ունեցող երկրների վարկանիշը ըստ գործարար ակտիվության համաթվի 2010-2013 թթ. համար:

Աղյուսակ 2

«Գործարար ակտիվության» համաթվի փոփոխման միտումները անցումային տնտեսություն ունեցող 24 երկրների համար 2010-2013 թթ.

	2014	2013	2012	2011
Ալբանիա	90	85	82	82
Հայաստան	37	32	55	61
Ադրբեջան	70	67	66	69
Բուլղարիա	58	66	59	57
Կամբոջա	137	133	138	147
Չինաստան	96	91	91	79
Խորվաթիա	89	84	80	79
Չեխիա	75	65	64	70
Էստոնիա	22	21	24	18
Վրաստան	8	9	16	17
Հունգարիա	54	54	51	46
Ղազախստան	50	49	47	58
Ղրղզստան	68	70	70	67
Լատվիա	24	25	21	31
Լիտվա	17	27	27	25
Մակեդոնիա	25	23	22	38
Մոլդովա	78	83	81	90
Լեհաստան	45	55	62	59
Ռումինիա	73	72	72	65
Ռուսաստան	92	112	120	124
Սլովակիա	49	46	48	43
Սլովենիա	33	35	37	37
Ուկրաինա	112	137	152	149
Վիետնամ	99	99	98	90

Աղբյուրը՝ աղյուսակը կառուցվել է հեղինակի կողմից Համաշխարհային բանկի կողմից վերջին չորս տարիներին հրապարակած «Գործարար ակտիվության» զեկույցների հիման վրա:

3. «Կոռուպցիայի ընկալման» համաթիվ (The Corruption Perception Index)

«Կոռուպցիայի ընկալման» համաթիվը, որը հրապարակվում է Transparency International միջազգային հակակոռուպցիոն կենտրոնի կողմից, չափում է տվյալ երկրի հանրային ոլորտի կոռուպցիայի մակարդակի աստիճանի ընկալումը, որը

¹ Գործարար ակտիվության զեկույց, Համաշխարհային բանկ, <http://doingbusiness.org>

կազմված է փորձագետների և գործարարների շրջանում անցկացված հարցումներից ստացված համաթվերի համակցությունից¹: Կոռուպցիայի ընկալման համաթվի ցուցակում ընդգրկված աշխարհի 177 երկրներ դասակարգված են 0-10 սանդղակով, որտեղ 0-ն բացարձակ կոռուպացված լինելու ընկալումն է քաղաքական, օրենսդրական, ոստիկանության, գործարար, լրատվության, դատական համակարգում, հասարակական ծառայությունների մատուցման, կրթական, պաշտպանության ոլորտում, իսկ 10-ը՝ կոռուպցիայի բացակայությունը²:

Աղյուսակ 3-ում ներկայացված է Կոռուպցիայի ընկալման համաթիվը 24 անցումային տնտեսություն ունեցող երկրների համար:

Աղյուսակ 3

«Կոռուպցիայի ընկալման» համաթվի փոփոխման միտումները անցումային տնտեսություն ունեցող 24 երկրների համար 2009-2012 թթ.

	2010	2011	2012	2013
Ալբանիա	87	95	113	116
Հայաստան	123	129	105	94
Ադրբեջան	134	143	139	127
Բուլղարիա	73	86	75	77
Կանթոն	154	164	157	160
Չինաստան	78	75	80	80
Խորվաթիա	62	66	62	57
Չեխիա	53	57	54	57
Էստոնիա	26	29	32	28
Վրաստան	68	64	51	55
Հունգարիա	50	54	46	47
Ղազախստան	105	120	133	140
Ղրղզստան	164	164	154	150
Լատվիա	59	61	54	49
Լիտվա	46	50	48	43
Մակեդոնիա	62	69	69	67
Մոլդովա	105	112	94	102
Լեհաստան	41	41	41	38
Ռումինիա	69	75	66	69
Ռուսաստան	154	143	133	127
Սլովակիա	59	66	62	61
Սլովենիա	27	35	37	43
Ուկրաինա	134	152	144	144
Վիետնամ	116	112	123	116

Աղբյուրը՝ աղյուսակը կառուցվել է հեղինակի կողմից Transparency International միջազգային հակակոռուպցիոն կենտրոնի կողմից վերջին չորս տարիներին հրատարակած «Կոռուպցիայի ընկալման» զեկուլցների հիման վրա:

¹ Kaufmann, Daniel. Corruption, Governance and Security: Challenges for the Rich Countries and the World // MPRA Paper 8207, University Library of Munich, Germany, 2004, p. 77.

² Corruption Perceptions Index 2012: Full Source Description / Transparency International, p. 45, 2012, <http://www.transparency.org>

4. Տնտեսական ազատության համաթիվ (The Index of Economic Freedom)

Տնտեսական ազատության համաթիվը հաշվարկվում է 1995 թ. սկսած ԱՄՆ-ի «Ժառանգություն» հիմնադրամի հետազոտական կենտրոնի կողմից 185 երկրների համար: «Ժառանգություն» հիմնադրամի փորձագետները բնորոշում են տնտեսական ազատությունը որպես՝ պետական միջամտության կամ ապրանքների և ծառայությունների արտադրության, տեղաբաշխման և սպառման գործընթացների խոչընդոտի բացակայություն՝ բացառությամբ քաղաքացիների պաշտպանության և ազատության պահպանության հետ կապված խնդիրների¹: Տնտեսական ազատության համաթիվը բաղկացած է տասը տարրերից, որոնք գնահատվում են 0-100 սանդղակով, որտեղ 100-ը համապատասխանում է առավելագույն ազատության, իսկ 0-ն դրա ընդհանրապես բացակայությանը²:

Աղյուսակ 4-ում ներկայացված է 24 անցումային տնտեսություն ունեցող երկրների վարկանիշը ըստ գործարար ակտիվության համաթվի 2010-2013 թթ. համար:

Աղյուսակ 4

«Տնտեսական ազատության» համաթվի փոփոխման միտումները անցումային տնտեսություն ունեցող 24 երկրների համար 2010-2013 թթ.

	2010	2011	2012	2013
Ալբանիա	53	70	57	58
Հայաստան	38	36	39	38
Ադրբեջան	96	92	91	88
Բուլղարիա	75	60	61	60
Կամբոջա	107	102	102	95
Չինաստան	140	135	138	136
Խորվաթիա	92	82	83	78
Չեխիա	34	28	30	29
Էստոնիա	16	14	16	13
Վրաստան	26	29	34	21
Հունգարիա	51	51	49	48
Ղազախստան	82	78	65	68
Ղրղզստան	80	83	88	89
Լատվիա	50	56	56	55
Լիտվա	29	24	23	22
Մակեդոնիա	56	55	43	43
Մոլդովա	125	120	124	115
Լեհաստան	71	68	64	57
Ռումինիա	63	63	62	59
Ռուսաստան	143	143	144	139
Սլովակիա	35	37	51	42

¹ **Ambassador Terry Miller, Kim R. Holmes, Edwin J. Feulner.** 2012 Index of Economic Freedom // The Heritage Foundation and The Wall Street Journal, New York, 2012, p. 62, <http://www.heritage.org>.

² **Samson Davoyan, Tatevik Sahakyan.** The assessment of reforms in different countries by social-economic development integral index // World Academy of Science , Engineering and Technology, Issue 79, Stockholm, July 2013, p. 1324.

Սլովենիա	61	66	69	76
Ուկրաինա	162	164	163	161
Վիետնամ	144	139	136	140

Աղբյուրը՝ աղյուսակը կառուցվել է հեղինակի կողմից «Ժառանգություն հիմնադրամ» հետազոտական կենտրոնի կողմից վերջին չորս տարիներին հրապարակած «Տնտեսական ազատության» զեկույցների հիման վրա:

5. Մարդկային զարգացման համաթիվ (The Human Development Index)

Մարդկային զարգացման համաթիվը գնահատում և համեմատում է տարբեր երկրների մարդկային պոտենցիալը՝ չափելով բնակչության կենսամակարդակը, գրագիտության մակարդակը և կյանքի միջին տևողությունը (աղյուսակ 5)¹:

Աղյուսակ 5

Մարդկային զարգացման համաթվի փոփոխման միտումները անցումային տնտեսություն ունեցող 24 երկրների համար 2010-2013 թթ.

	2012	2011	2010	2009
Ալբանիա	70	70	64	70
Հայաստան	87	86	76	84
Ադրբեջան	82	91	67	86
Բուլղարիա	57	55	58	61
Կամբոջա	138	139	124	137
Չինաստան	101	101	89	92
Խորվաթիա	47	46	51	45
Չեխիա	28	27	28	36
Էստոնիա	33	34	34	40
Վրաստան	72	75	74	89
Հունգարիա	37	38	36	43
Ղազախստան	69	68	66	82
Ղրղզստան	125	126	109	120
Լատվիա	44	43	48	48
Լիտվա	41	40	44	46
Մակեդոնիա	78	78	71	72
Մոլդովա	113	111	99	117
Լեհաստան	39	39	41	41
Ռումինիա	56	50	50	63
Ռուսաստան	55	66	65	71
Սլովակիա	35	35	31	42
Սլովենիա	21	21	29	29
Ուկրաինա	78	76	69	85
Վիետնամ	127	128	113	116

Աղբյուրը՝ աղյուսակը կառուցվել է հեղինակի կողմից «Ժառանգություն հիմնադրամ» հետազոտական կենտրոնի կողմից վերջին չորս տարիներին հրապարակած «Տնտեսական ազատության» զեկույցների հիման վրա:

¹ ՍԱԿ-ի պաշտոնական ինտերնետային կայք, <http://UNDP.org>

6. Ժողովրդավարության համաթիվ (The Democracy Index)

Economist Intelligence Unit-ից կողմից հաշվարկվող ժողովրդավարության համաթիվը վարկանիշավորում է 167 երկրներ ըստ ժողովրդավարության մակարդակի: Համաթիվը ներառում է 60 ցուցանիշ՝ խմբավորված 5 կատեգորիաներում. ընտրական գործընթացներ, քաղաքացիական ազատություն, կառավարության գործունեությունը, քաղաքական մասնակցություն և քաղաքական մշակույթ: Այսուհասկ 6-ում ներկայացված է երկրների դասակարգումը ըստ ժողովրդավարության համաթվի:

Աղյուսակ 6

Ժողովրդավարության համաթվի փոփոխման միտումները անցումային տնտեսություն ունեցող 24 երկրների համար 2010-2013 թթ.

	2012	2011	2010	2008
Ալբանիա	90	87	84	81
Հայաստան	114	111	109	113
Ադրբեջան	139	140	135	135
Բուլղարիա	54	52	51	52
Կամբոջա	100	101	100	102
Չինաստան	142	141	136	136
Խորվաթիա	50	53	53	51
Չեխիա	17	16	16	19
Էստոնիա	34	34	33	37
Վրաստան	93	102	103	104
Հունգարիա	49	49	43	40
Ղազախստան	143	137	132	127
Ղրղզստան	106	107	106	114
Լատվիա	47	48	48	46
Լիտվա	42	41	41	42
Մակեդոնիա	73	73	73	72
Մոլդովա	67	64	65	62
Լեհաստան	44	45	48	45
Ռումինիա	59	59	56	50
Ռուսաստան	122	117	107	107
Սլովակիա	40	38	38	44
Սլովենիա	28	30	32	30
Ուկրաինա	80	79	67	53
Վիետնամ	144	143	140	149

Աղբյուրը՝ աղյուսակը կառուցվել է հեղինակի կողմից Economist Intelligence Unit-ից կողմից միջազգային հակակոռուպցիոն կենտրոնի կողմից վերջին չորս տարիներին հրատարակած ժողովրդավարության համաթվի հիման վրա:

7. Գլոբալիզացիայի համաթիվ (KOF Index of Globalization)

Գլոբալիզացիայի համաթիվը գնահատում է գլոբալիզացիան տնտեսական, սոցիալական և քաղաքական ասպեկտներով 207 երկրների համար: Գլոբալիզացիայի համաթիվը հաշվարկվում է հետևյալ ենթահամաթվերի վրա՝ տնտեսական

սահմանափակումներ, տեղեկատվական հոսքերի վերաբերյալ տվյալներ, անձնական կապերի վերաբերյալ տվյալներ և մշակութային նույնականության վերաբերյալ տվյալներ (աղյուսակ 7)¹:

Աղյուսակ 7

Գլոբալիզացիայի համաթվի փոփոխման միտումները անցումային տնտեսություն ունեցող 24 երկրների համար 2010-2013 թթ.

	2013	2012	2011	2010
Ալբանիա	78	78	88	94
Յայաստան	94	97	102	96
Ադրբեջան	86	83	82	95
Բուլղարիա	40	38	32	32
Կամբոջա	125	131	127	116
Չինաստան	73	73	73	63
Խորվաթիա	33	32	31	29
Չեխիա	15	13	12	12
Էստոնիա	25	26	24	26
Վրաստան	64	69	74	69
Հունգարիա	9	8	8	10
Ղազախստան	82	76	77	73
Ղրղզստան	87	88	86	82
Լատվիա	44	50	41	37
Լիտվա	36	48	36	33
Մակեդոնիա	70	71	65	65
Մոլդովա	58	67	63	60
Լեհաստան	26	25	28	23
Ռումինիա	38	34	39	39
Ռուսաստան	48	47	52	42
Սլովակիա	19	19	15	16
Սլովենիա	30	28	26	28
Ուկրաինա	47	44	53	46
Վիետնամ	126	130	125	124

Աղբյուրը՝ աղյուսակը կառուցվել է հեղինակի կողմից վերջին չորս տարիներին հրապարակած Գլոբալիզացիայի համաթվի հիման վրա:

Վերափոխումների ընդհանրական համաթվի կառուցման առաջին փուլը երկրների վերադասավորվումն է՝ հիմք ընդունելով տվյալ երկրի՝ տեղի փոփոխությունը նախորդ ժամանակահատվածի նկատմամբ, ինչպես նաև երկու ժամանակահատվածների համար վարկանիշի միջին մեծությունը: Արդյունքում յուրաքանչյուր համաթվի համար վերլուծությունը կատարվում է 4 տարվա համար 3 ժամանակային շարքերով: Այնուհետև, երկրների՝ նախորդ տարվա նկատմամբ տվյալ համաթվով ունեցած վարկանիշի և միավորի փոփոխությունները ճշգրտվում են համապատասխան կշռային գործակիցներով և բերվում հանրագումարի: Նշենք, որ կշռային գործակիցները սահմանվում են ելնելով տեղի փո-

¹ Գլոբալիզացիայի համաթիվ, <http://globalization.kof.ethz.ch/>

փոփոխության մեծությունից: Այսպես, եթե տվյալ տարում երկիրն իր դիրքը բարելավել է 4-ից 6 տեղով, ապա որպես տեղի փոփոխության կշռային գործակից սահմանվում է 0.3-ը, իսկ վարկանիշի միջին մեծության կշռային գործակից՝ 0.4: Մինչդեռ եթե երկիրն իր դիրքը բարելավել է 7 և ավելի տեղով, ապա որպես տեղի փոփոխության ճշգրտող գործակից կիրառվում է 0.1-ը, իսկ վարկանիշի փոփոխության կշռային գործակից՝ 0.9:

Երկրորդ փուլը ենթադրում է երկրների վերադասավորումը միջին թվաբանականի միջոցով 3 ժամանակային միջակայքերում ըստ յուրաքանչյուր համաթվի:

Երկրորդ փուլում յոթ համաթվերից յուրաքանչյուրին տալով համապատասխան կշռային գործակիցներ՝ հիմք ընդունելով յուրաքանչյուրի կարևորությունը և ներառող ցուցանիշների բազմազանությունը, բացառելով միևնույն ցուցանիշի օգտագործումը, հաշվարկում ենք յուրաքանչյուր երկրի համար վերափոխումների ընդհանրական համաթիվը¹:

α_i^j -j -րդ երկրի համար i-րդ համաթվի կշռային գործակիցն է:

$i=1,2,3,\dots,7$ –յոթ համաթվերն են,

$j_1=1,2,\dots,24$ – մեր կողմից դիտարկվող անցումային տնտեսության 24 երկրները, $j_2=1,2,\dots,15$ - զարգացած տնտեսություն ունեցող 15 երկրները, $j_3=1,2,\dots,10$ – թույլ զարգացած տնտեսություն ունեցող 10 երկրները: Օրինակ՝

$\alpha_4^j=0,12$ - Տնտեսական ազատության համաթվի տեսակարար կշիռը Վերափոխումների ընդհանրական համաթվի մեջ $j_2=1, 2,\dots,24$ անցումային տնտեսություն ունեցող երկրների համար:

$\alpha_4^j=0,13$ - Տնտեսական ազատության համաթվի տեսակարար կշիռը Վերափոխումների ընդհանրական համաթվի մեջ $j_1=1, 2,\dots,15$ զարգացած տնտեսություն ունեցող երկրների համար:

$\alpha_4^j=0,16$ - Տնտեսական ազատության համաթվի տեսակարար կշիռը Վերափոխումների ընդհանրական համաթվի մեջ $j_3=1, 2,\dots,10$ թույլ զարգացող տնտեսություն ունեցող երկրների համար:

$$\alpha_1^j + \alpha_2^j + \alpha_3^j + \alpha_4^j + \alpha_5^j + \alpha_6^j + \alpha_7^j = \sum_{i=1}^7 \alpha_i^j = 1,$$

$$H_{ընդ}^j = \sum_{i=1}^7 \alpha_i^j N_i^j,$$

որտեղ՝ $H_{ընդ}^j$ -ն վերափոխումների ընդհանրական համաթիվն է դիտարկվող ժամանակային միջակայքում,

$i=1,2,3,\dots,7$ –յոթ համաթվերն են,

¹ Սամսոն Դավիթյան, Տարբեր երկրների վերափոխումների գնահատումը սոցիալ-տնտեսական զարգացման ընդհանրական համաթվի միջոցով // «Համաշխարհային տնտեսության փոփոխման միտումները և Հայաստանի մարտահրավերները», Հանրապետական գիտաժողով / Գյումրի «Դպիր» հրատարակչություն, 2012:

$j_1=1,2,\dots,24$ – մեր կողմից դիտարկվող անցումային տնտեսության 24 երկրները,

f_1 - Ալբանիա, f_2 – Հայաստան, ... f_{24} – Վիետնամ, $j_2=1,2,\dots,15$ - զարգացած տնտեսություն ունեցող 15 երկրները, $j_3=1,2,\dots,10$ – թույլ զարգացած տնտեսություն ունեցող 10 երկրները,

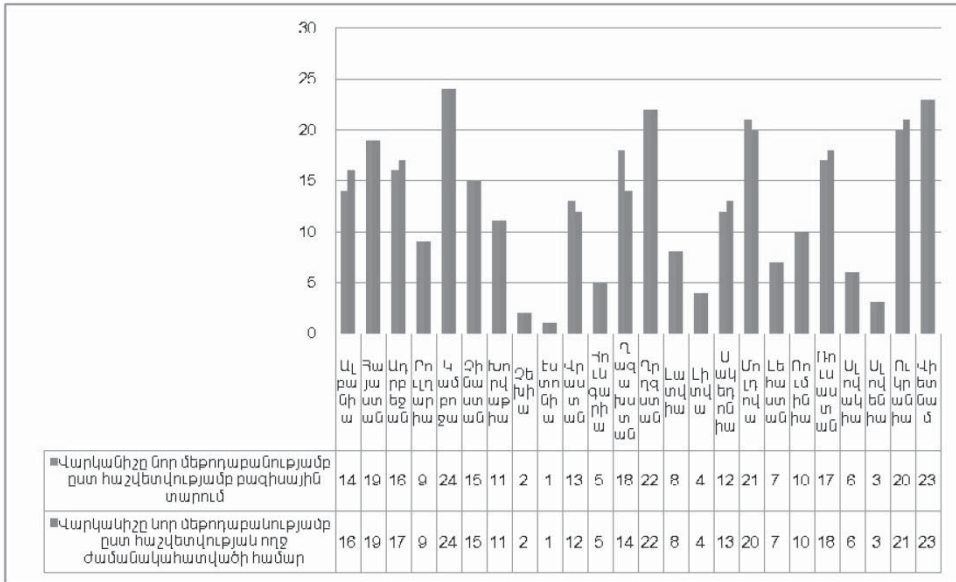
α_i^j - յուրաքանչյուր համաթվի տեսակարար կշիռը,

N_i^j - j -րդ երկրի վարկանիշը ըստ i -րդ համաթվի, օրինակ՝ Հայաստանը Համաշխարհային մրցունակության համաթվով 24 երկրների ցանկում զբաղեցնում է 4-րդ տեղը 2009-2013 թթ. համար, ուստի $N_i^2 = 4$:

Գծ. 1-ում ներկայացված է վերափոխումների ընդհանրական համաթիվը 2009-2013 թ. ժամանակահատվածի համար բազիսային տարվա (2009 թ.) 24 անցումային տնտեսություն ունեցող երկրներում:

Գծապատկեր 1

Ըստ հաշվետվությունների անցումային տնտեսությամբ երկրների դասակարգումը նոր մեթոդաբանության օգնությամբ՝ ողջ ժամանակահատվածի միջինը բազիսային տարվա նկատմամբ

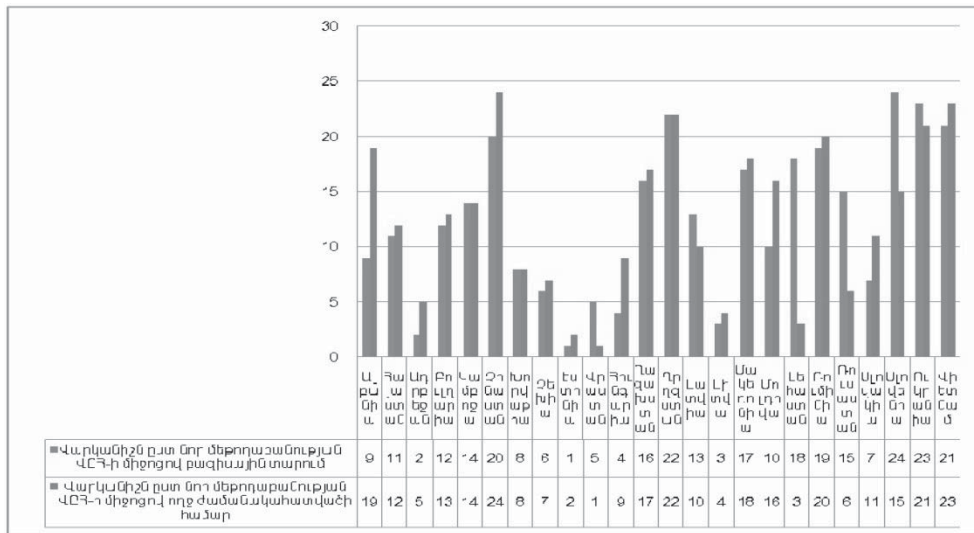

Աղբյուրը՝ գծապատկերը կառուցվել է հեղինակի կողմից՝ առաջարկված նոր մեթոդաբանության արդյունքների հիման վրա:

Գծ. 2-ում ներկայացված է վերափոխումների ընդհանրական համաթիվը նոր մեթոդաբանությամբ 2009-2013 թթ. համար համեմատած բազիսային տարվա (2009 թ.) հետ:

Գծապատկեր 2

Ըստ նոր մեթոդաբանությամբ վերափոխումների ընդհանրական համաթվի միջոցով անցումային տնտեսությամբ երկրների դասակարգումը ողջ ժամանակահատվածի միջինը բազիսային տարվա նկատմամբ

Աղբյուրը՝ գծապատկերը կառուցվել է հեղինակի կողմից՝ առաջարկված նոր մեթոդաբանության արդյունքների հիման վրա:

Տեղադրելով α_i^j և N_i^j բոլոր ցուցանիշները հավասարման մեջ կստանանք H_i^j ողջ ժամանակահատվածի համար

$$(H_{i_1}^j + H_{i_2}^j + H_{i_3}^j + H_{i_4}^j) / 4$$

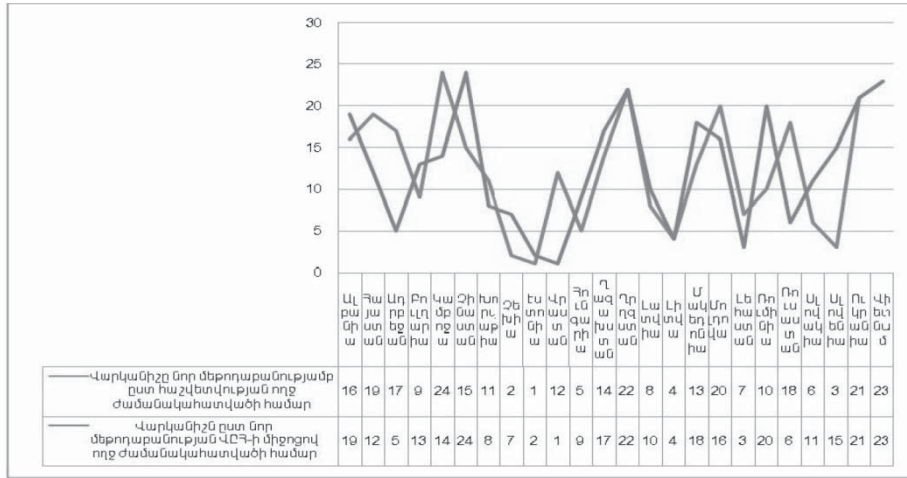
Օրինակ, ըստ Տնտեսական ազատության համաթվի վերափոխումների ընդհանրական համաթիվը Հայաստանի համար կլինի.

$$(H_{4_1}^2 + H_{4_2}^2 + H_{4_3}^2 + H_{4_4}^2) / 4 :$$

Գծ. 3, 4, 5 -ում արտացոլված է 15 զարգացած, 10 թույլ զարգացող, 24 անցումային տնտեսություն ունեցող երկրների դասակարգումը նոր մեթոդաբանությամբ ըստ հաշվետվության և վերափոխումների ընդհանրական համաթվի 2009-2013 թթ. համար:

Գծապատկեր 3

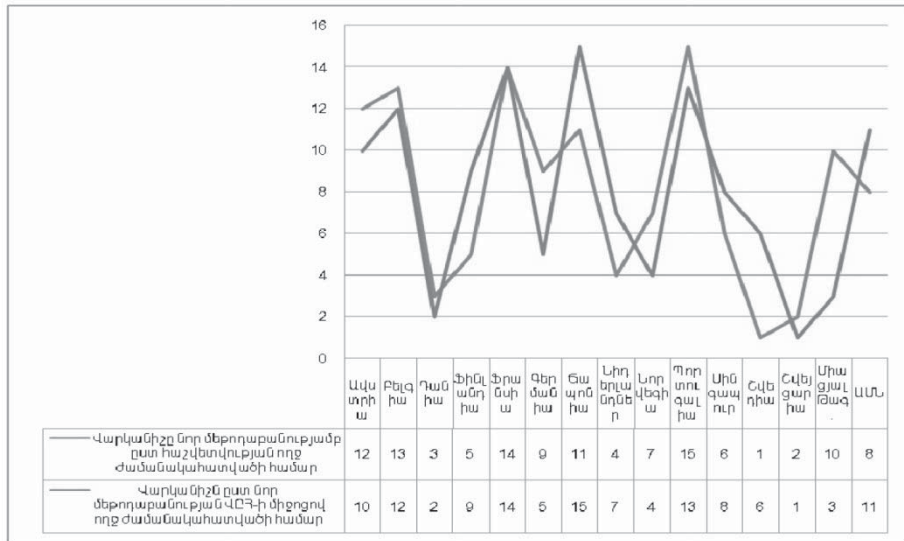
Նոր մեթոդաբանությամբ ըստ հաշվետվության և վերափոխումների ընդհանրական համաթվի (ՎԸՀ) միջոցով անցումային տնտեսությամբ երկրների դասակարգումը ողջ ժամանակահատվածի համար

Աղբյուրը՝ գծապատկերը կառուցվել է հեղինակի կողմից՝ առաջարկված նոր մեթոդաբանության արդյունքների հիման վրա:

Գծապատկեր 4

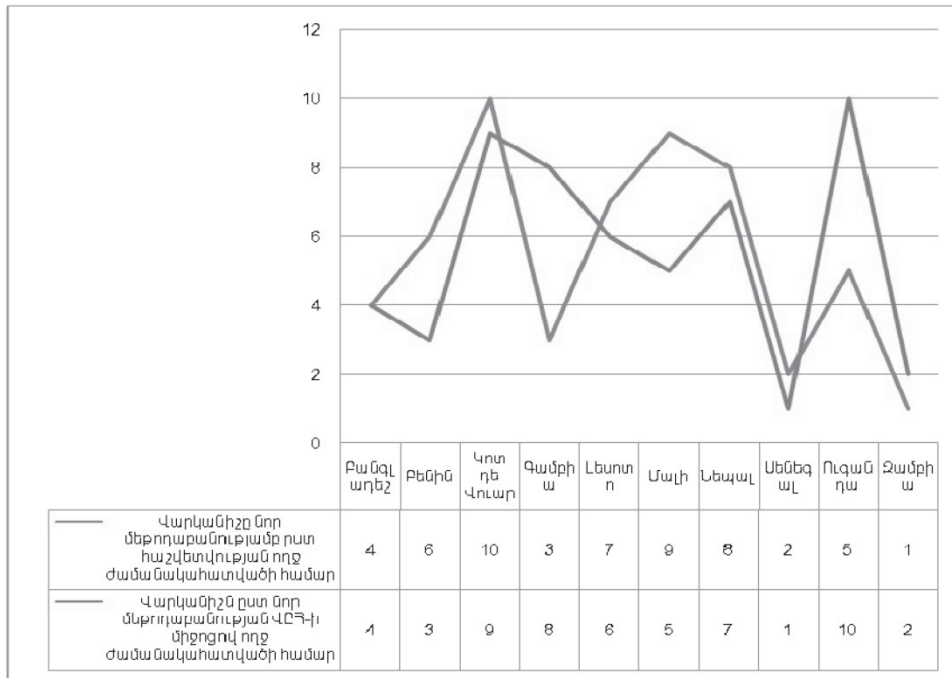
Նոր մեթոդաբանությամբ ըստ հաշվետվության և վերափոխումների ընդհանրական համաթվի միջոցով զարգացած տնտեսություն ունեցող երկրների դասակարգումը ողջ ժամանակահատվածի համար

Աղբյուրը՝ գծապատկերը կառուցվել է հեղինակի կողմից՝ առաջարկված նոր մեթոդաբանության արդյունքների հիման վրա:

Գծապատկեր 5

Նոր մեթոդաբանությամբ ըստ հաշվետվության և վերափոխումների ընդհանրական համաթվի (ՎԸՀ) միջոցով թույլ զարգացած տնտեսություն ունեցող երկրների դասակարգումը ողջ ժամանակահատվածի համար

Աղբյուրը՝ գծապատկերը կառուցվել է հեղինակի կողմից՝ առաջարկված նոր մեթոդաբանության արդյունքների հիման վրա:

Համաձայն առաջարկվող մեթոդաբանության՝ մենք գնահատում ենք վերափոխումների ընդհանրական համաթիվը 15 զարգացած, 10 թույլ զարգացող և 24 անցումային տնտեսություն ունեցող երկրների համար՝ հաշվի առնելով վարկանիշի և միավորի փոփոխությունը ճշգրտված համապատասխան կշռային գործակիցներով 2009-2013 թ. համար: Արդյունքները վկայում են, որ 2009-2013 թթ. համար վերափոխումները առավել արդյունավետ են իրականացվել Վրաստանում, Ռուսաստանում, Լեհաստանում, Ադրբեջանում, Մոլդովայում, Խորվաթիայում և Հայաստանում, իսկ առավել քիչ արդյունավետությամբ Ռումինիայում և Վիետնամում: Իսկ մեր կողմից ընտրված զարգացած տնտեսություն ունեցող 15 երկրների ցանկում առաջատարներն են Շվեյցարիան, Դանիան և Միացյալ Թագավորությունը:

Մեր կարծիքով, Վերափոխումների ընդհանրական համաթիվը կարող է արտահայտել յուրաքանչյուր երկրում իրականացրած վերափոխումները առավել համընդգրկուն, քան ոչ միայն հողվածում նշված համաթվերից յուրաքանչյուրը,

այլ նաև որոշ համաթվեր, որոնք ներկայացված չեն հողվածում այնպիսիք, ինչպիսիք են վերափոխումների համաթիվը (*Transformation Index BTI*) և Տնտեսական բարեկեցության կայունության համաթիվը (*The index of Sustainable Economic Welfare*) և այլ նմանատիպ համաթվեր:

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

Հողվածում առաջարկվում է տարբեր բնութագիր ունեցող վերափոխումների ընդհանրական համաթվի ծնավորման մեթոդաբանությունը, տարատեսակ մասնավոր համաթվերի հիման վրա: Հաշվարկվում է ընդհանրական համաթիվը և անց է կացվում վերափոխումների արդյունավետության համեմատական վերլուծություն, ըստ երեք խումբ երկրների:

АННОТАЦИЯ

ДАВОЯН С.- ОЦЕНКА СРАВНИТЕЛЬНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕФОРМ В РАЗЛИЧНЫХ СТРАНАХ.

В статье предлагается методика формирования обобщенного индекса разнохарактерных реформ, на основе частных индексов. Рассчитывается обобщенный индекс и проводится сравнительный анализ эффективности реформ по трем группам стран в период 2009-2013гг.

SUMMARY

DAVOYAN S. – THE ASSESSMENT OF THE COMPARATIVE EFFICIENCY OF THE REFORMS FOR DIFFERENT COUNTRIES

In the article a methodology to create an integral index of reforms is suggested based on particulare indices. The integral index is calculated for 15 developed, 24 countries in transition and 10 least developed countries, considering the change of rank and score adjusted with scale coefficients for 2009-2013.